

Utenriksdepartementet

Postboks 8114 Dep.
0032 OSLO

Vår saksbehandler:
Liz Helgesen

Kopi til

Vår dato
16.05.2012

Vår referanse
2006/00058

Deres referanse

Svar på høring om NOU 2012:2 utenfor og innenfor

Vi viser høringsbrev datert 30. januar 2012.

Unios høringssvar er konsentrert om NOUens arbeidslivsdelt, samt utdanning og forskning. I tillegg kommenteres generelle utfordringer i samarbeidet med EU. Høringssvaret vil i hovedsak dreie seg om EØS-avtalen og går ikke inn i diskusjon eller vurderinger omkring demokratiutfordringene knyttet til Norges «utenforskap» eller alternative tilknytningsformer til EØS-avtalen.

Unio har gjennom deltakelse i europautvalgets referansegruppe bidratt med innspill til utvalgets arbeid. Budskapet har da vært knyttet til utfordringene rundt mobilitet av arbeidstakere og tjenester, offentlig tjenester og velferdsspørsmål, utdannings- og forskningssamarbeid, samt påvirkningsmuligheter. Unio mener at mye av organisasjonens innspill er fulgt opp i utredningen og er spesielt fornøyd med at arbeidslivsspørsmål vies relativt stor oppmerksomhet.

Innledningsvis ønsker Unio å slå fast at det i tiden siden EØS-avtalens inngåelse har kommet mange nye avtaler og det har skjedd store endringer i Norge og Europa spesielt. Endringene har gjort Norges forhold til EU kompleks. En kompleksitet som utfordrer forvalter, brukere og «kontrollører» av avtalen. Unio mener følgelig at det er svært nyttig med en bred gjennomgang av Norges avtaler med EU slik NOU 2012:2 representerer. Gjennomgangen bør danne grunnlag forbedringer og utnyttelse av muligheter. Unio benytter følgelig muligheten til å komme med forslag til oppfølgingspunkter.

NOU 2012:2 er sendt ut til alle Unios medlemsforbund, samt diskutert i Unios styre. Ett av medlemsforbundene (Utdanningsforbundet) har utarbeidet innspill knyttet til utdanning og forskningsspørsmål. Unio har inkludert dette i høringssvaret i sin helhet (vedlegg).

EØS-avtalen og arbeidslivet

Åpningen for mobilitet av arbeidskraft og tjenester innen EØS-området har hatt stor betydning for norsk arbeidsliv.

Europautredningen (NOU 2012:12) viser til at frihetene (sammen med de to øvrige frihetene) har hatt stor økonomisk betydning for Norge. Det hevdes blant annet at vekst i norsk økonomi er basert på en betydelig arbeidsinnvandring fra nyere EU-medlemsland. Rapporten dokumenterer samtidig uheldige konsekvenser av «de fire friheter». Sosial dumping og press mot kollektivavtaler og avtalesystemet er noen av disse konsekvensene.

I Alternativrapporten fra prosjektet Alternativer til dagens EØS-avtale (15. mars 2012) vises det til at:

«Flere dommer fra EF-domstolen (Vaxholm/ Laval, Viking-Line, Ruffert og Luxemburg), og ESAs press for å endre norske lover og forskrifter som oppfølging av dette, bidrar til en helt ny situasjon i forhold til å sikre norske lønns- og arbeidsvilkår ved oppdrag i Norge, både i privat og offentlig sektor. Allmenngjøring av tariffavtaler har vært ansett som en viktig strategi for å motvirke denne utviklingen. Men i en uttalelse til Borgar ting lagmannsrett i januar 2012 konkluderer EFTA-domstolen med at utstasjoneringsdirektivet ikke tillater å allmenngjøre bestemmelser om betaling til reise, kost og losji. De mener videre at direktivet «i prinsippet» er til hinder for å allmenngjøre et 20 prosent påslag på timelønna ved reiseoppdrag, med mindre det er begrunnet i tvingende allmenne hensyn».

Unio ser med uro på at vår tilknytning til EU har negative konsekvenser på deler av arbeidslivspolitikken og at opparbeidede rettigheter og tariffspørsmål blir overprøvet. Dette forsterkes ved at det stadig framkommer nye eksempler på at den frie forhandlingsretten og tariffavtaler settes under press av EU-regelverk, senest i den såkalte helikoptersaken (Høyesterett, februar 2012). I dommen vises det til at helikopterflygernes tariffavtale overprøves av EUs likebehandlingsdirektiv, noe som innebærer at arbeidsgiver kan kreve at flygerne fortsetter i jobb etter fylte 60 år.

Det er også en trussel mot faglige rettigheter at ILOs konvensjoner tilsidesettes når disse er i konflikt med EF-retten (eks Ruffertsak som bryter med ILO-konvensjon 94 og sist: forslag til Monti2forordning som vil innebære et brudd med organiserings- og forhandlingsrett (ILO-konvensjon 87 og 98). Når ILO-konvensjoner settes til side på denne måten, vil ILO på sikt svekkes som institusjon. Noe som igjen vil få negative konsekvenser for nasjonalt og globalt arbeid for sosial rettferdighet og internasjonale standarder for menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter.

Gjennom Unios engasjement i europeisk fagbevegelse (ETUC, European Trade Union Confederation) og nordisk fagbevegelse (NFS, Norden Faglige Samorganisasjon) har Unio deltatt i arbeidet for et europeisk rammeverk som respekterer faglige rettigheter og som forhindrer sosial dumping. Dette er et arbeid som alltid står høyt på agendaen i internasjonal fagbevegelse. I forbindelse med krisa i Europa, der situasjonen for arbeidstakere stadig forverres, er kampen for faglige rettigheter intensivert.

Unio ber norske myndigheter om:

- at det utarbeides sikringsordninger for allerede opparbeidede rettigheter og partenes autonomi.
- å utrede EØS-avtalens konsekvenser for nasjonalt avtaleverk innen arbeidslivsområdet og

EØS-avtalen og utdanning/forskning

NOU 2012:12 dokumenterer hvordan EØS-avtalen griper inn i hele samfunnet, også områder som ikke direkte er del av avtalen. Utredning retter bla oppmerksomhet mot utdanning og forskning som er del av den frivillige delen av avtalen.

Utdanning

Utredningen vektlegger imidlertid den delen av utdanningssamarbeidet som omfatter høyere utdanning og forskning. Unio mener at de øvrige delene av utdanningssystemet burde vies tilsvarende oppmerksomhet. Dette fordi det også er et betydelig samarbeid innenfor barnehage- og grunnskolefeltet.

Utvalget oppsummerer endringer innen utdanningssektoren med å vise til at EU har ambisjoner om å spille en mer koordinerende og strukturerende rolle. Dette i tillegg til å fordele programmidler. «Gjennom den frivillige koordineringen har EU trådt inn på nye utdanningspolitiske områder, og EU har markert seg som en standardsetter.» (side 612) Utvalget mener at EØS-avtalen har vært en viktig ordning for å sikre norsk deltakelse i nye initiativ og prosesser på utdanningsområdet. Det innebærer en tilpasning til nye typer programmer eller tilslutning til europeiske standarder.

Unio ønsker også å peke på at ovennevnte utviklingstrekk har bidratt til å gjøre feltet uoversiktlig og komplisert. Det er eksempelvis vanskelig til enhver tid å vite hva norsk deltakelse i EUs arbeid med utdanning konkret omfatter. Dette stiller store krav til norske utdanningsmyndigheter for å involvere og informere nasjonale aktører på utdanningsfeltet om hva utdanningssamarbeidet består av.

Forskning

Norge har siden EØS-avtalen ble inngått i 1994 deltatt fullt ut i EUs rammeprogrammer for forskning og teknologi. I forbindelse med det nye rammeprogram fra 2014, Horizon 2020, må Norge ta stilling til deltakelse i dette. Norsk forskningsaktivitet har stor nytte av deltakelse i EUs rammeprogrammer. Deltakelse gir norske forskere adgang til forskningsaktiviteter som er mange ganger større enn Norges forskning alene. Norges deltagelse i EUs rammeprogram for forskning utgjør en betydelig del av de samlede bevilgningene til forskning over statsbudsjettet. 26. mars mottok Kunnskapsdepartementet rapporten «Norways affiliation with European Research Programmes». I rapporten foreslås fire mulige scenarier for Norges framtidige tilknytning til EUs forskningsprogrammer:

1. Deltakelse i rammeprogrammer og politikken på det europeiske forskningsområdet (ERA) blir innlemmet i den forpliktende delen av EØS-avtalen.
2. Ingen endring - forskningssamarbeidet inngår i den frivillige delen av EØS.

3. Norge adopterer Sveits' eller Israels modeller.
4. Norge deltar ikke formelt i H2020 - kun prosjekt til prosjektdeltakelse slik det var før 1994.

Det sier seg selv at det er behov for langsiktighet og forutsigbarhet i forbindelse med forskningssamarbeid. Det er følgelig viktig å videreutvikle samarbeidsmodeller som fremmer langsiktighet.

Unio ber norske myndigheter om:

- at utdanningssamarbeidet på lavere nivå utredes for å samle kunnskap på samme måte som utvalget har samlet kunnskap om samarbeidet om høyere utdanning og forskning.
- at EUs nyere utdanningspolitiske retning og nasjonal integrering styrkes gjennom informasjon og inkludering av nasjonale samarbeidsparter
- at det tilrettelegges for langsiktig og forpliktende deltakelse i ERA. Unio ønsker at scenarie nr 1 (innlemmelse i EØS-avtalen) i rapporten om Norges tilknytning til europeiske forskningsprogram utredes ytterligere.

Det vises ellers til vedlegg der dette punktet utdypes ytterligere.

EØS- avtalen og generelle utfordringer i samarbeidet med EU

Europautredningen viser til store endringer i løpet av de siste 20 årene: EU er blitt betydelig større og mer mangfoldig, mens EFTA har mistet medlemmer. Det er gjennomført traktatsendringer som har gjort Norges «innpass» mer krevende, EU-politikken er blitt mer «horisontal» og vurderinger omkring sakers EØS-relevans er stadig vanskeligere. Endrede rammebetingelser utfordrer måter å forvalte EØS-avtalen og samarbeid med EU.

Unio mener:

- at arbeid med å videreutvikle strategier og rutiner for økt innflytelse i de fora det er mulig å få gjennomslag og som er av betydning for landet bør prioriteres. Dette bør bla skje gjennom kunnskaps og kapasitetsbygging i forvaltningen.
- at vurdering omkring EØS-relevans bør effektiviseres. Dette for å fremme raskere implementering, men også for å kunne sortere ut saker som kan avvises på et tidligere tidspunkt og unngå overimplementering.
- at økt kunnskap til EØS-avtalen prioriteres: gjennom utdanningssystem, norske aktører i EU/Brussel, forskning på EU-samarbeid, forskningssamarbeid, mm

Avslutningsvis ønsker Unio å framheve at arbeidslivspolitik og velferdspolitik henger sammen. Høy sysselsetting henger sammen med forutsigbare og trygge rammevilkår som er opparbeidet gjennom lov og tariffavtaler. Norske myndigheter har et ansvar for å sikre og videreutvikle dette uavhengig av hvilken tilknytningsform Norge har til EU.

Vennlig hilsen
Unio

Ingjerd Hovdenakk
sekretariatssjef

Liz Helgesen
sertiorrådgiver

VEDLEGG

11 APR. 2012

**UTDANNINGS
FORBUNDET**

 Vår dato
30.03.2012

 Deres dato
31.01.2012

 Vår referanse
12/00215-4

 Vår saksbehandler
Harald Skulberg

 Avdeling
Seksjon for
samfunnsspørsmål,
utredninger og
internasjonale saker

Deres referanse

Arkivkode

 Direkte telefon
24142097

 Unio
Stortingsgata 2
0158 OSLO

Svar på høring om NOU 2012:2 Utenfor og innenfor. Norges avtaler med EU

Vi viser til e-post fra Unio datert 31. januar med invitasjon til å gi innspill til høringsuttalelse om NOU 2012:2 «Utenfor og innenfor. Norges avtaler med EU». Her følger Utdanningsforbundets synspunkter.

Vi har valgt å konsentrere oss om følgende kapitler:

- Kapittel 12 «Kunnskap og debatt om EØS-avtalene i Norge»
- Kapittel 16 «Arbeidsliv og arbeidsmarked»
- Kapittel 20 «Andre viktige samfunnsområder»
- Noen konklusjoner fra de tre sluttkapitlene

Der Utdanningsforbundet har kommentarer er de uthevet i kursiv.

Kommentarer til kapittel 12 «Kunnskap og debatt om EØS-avtalene i Norge»

Vi har synspunkter på innholdet i underkapittel 12.4.2 som er gitt overskriften «EU og EØS i skolen» og på avsluttende merknader i kapittel 12.6, som i stor grad inneholder utvalgets vurderinger om kunnskap og debatt.

Utvalget har sett nærmere på læreplaner og undervisningsmaterieell som benyttes. Generelt er utvalget av den oppfatning at Norges avtaler med EU i svært liten grad omtales i skolens læreplaner og undervisningsmaterieell. I den grad Europa og Norges forhold til EU behandles, er det meste konsentrert om de to folkeavstemningene om norsk medlemskap. Perspektivet er utenrikspolitikken.

Mer konkret sies det i utredningen at Europa, EØS, EFTA eller EU ikke er eksplisitt nevnt som læreplanmål i grunnskolen. Det er først i læreplanen for samfunnsfag i videregående opplæring at det til en viss grad rettes søkelyset mot EU.

Utvalget finner videre at det er betydelig variasjon mellom de nordiske landene i læreplanenes omfang og innhold når det gjelder EU. I Norge omtales EU, europeisk integrasjon og

tilknytningsform i mindre grad enn i de andre nordiske landene. Innholdsmessig er Norges tilknytning til EU i større grad framstilt som en del av et internasjonalt forhold, mens dette i de andre landene i større grad blir framstilt som en del av innenrikspolitikken.

Blant utvalgets vurderinger er følgende:

«Utvalget vil understreke at manglende kunnskap og debatt i europapolitikken er en demokratisk svakhet, og kan bidra til at velgerne ikke vet hvor integrert Norge egentlig er til EU. Det er derfor behov for et stort og seriøst kunnskapsløft i norsk skole om hva slags forhold Norge har til EU, og hvordan man er tilknyttet og ikke tilknyttet de europeiske integrasjonsprosessene.» (side 295)

Utdanningsforbundet er enig med utvalget i at manglende kunnskap og debatt i europapolitikken er en demokratisk svakhet, og at dette er svært bekymringsfullt. Som ett av flere tiltak vil det være nødvendig å se på formuleringene i læreplanene.

Utvalget mener blant annet følgende om kunnskap og debatt mer generelt:

- EØS og de andre avtalene med EU gjennom perioden 1994-2011 har fungert som et kompromiss, og bidratt til å etablere en tilsynelatende konsensus i norsk europapolitikk
- Kompromisset har bidratt til å legge lokk på politisk europadebatt og til å dekke over den omfattende løpende tilpasningen til EU. Utvalget mener denne effekten er så sterk at det kan reises spørsmål om det har vært en fungerende demokratisk offentlighet rundt Norges faktiske forhold til EU i store deler av perioden 1994-2011
- Det er betydelig avstand mellom utviklingen i Norges forhold til EU og hva folk synes å vite om dette
- Mediedekningen om Norges løpende tilknytning til EU er relativt beskjeden. I enkeltsaker har det tidvis vært stor dekning, men nyheter om EØS og Norges avtaler har likevel liten plass i det daglige nyhetsbildet, og mindre enn EU-tilpasningens samfunnsmessige betydning skulle tilsi

Utdanningsforbundet deler disse vurderingene. Samlet sett gir dette et bilde av mangel på kunnskap og debatt, noe vi finner sterkt foruroligende.

Kommentarer til kapittel 20 «Andre viktige samfunnsområder»

Underkapittel 20.3 tar for seg forskning og høyere utdanning, mens underkapittel 20.8 er viet plass til utdanning, opplæring og ungdom. Våre synspunkter er basert på disse to underkapitlene.

Utdanningsforbundet merker seg at utvalget i mye større grad legger vekt på den delen av utdanningssamarbeidet som omfatter høyere utdanning og forskning, sammenlignet med den delen som omfatter de øvrige delene av utdanningssystemet. Dette mener vi er klart uheldig. For å sikre et solid faglig og forskningsmessig grunnlag innhentet utvalget flere delutredninger. En av disse var om forskning og høyere utdanning og het «Den femte frihet og Kunnskapens Europa – konsekvenser for Norge», skrevet av Åse Gornitzka og Meng Hsuan Chou. Mye av beskrivelsene i underkapitlet 20.3 bygger på denne delutredningen. Utdanningsforbundet mener denne delutredningen er svært interessant, både når det gjelder å beskrive utviklingen og i vurderinger av det som skjer. Vi må likevel påpeke at vi er overrasket

over at ikke utvalget fikk foretatt en tilsvarende delutredning på de øvrige delene av utdanningssystemet. Vi mener derfor at Kunnskapsdepartementet bør ta ansvaret for at det nå foretas en tilsvarende delutredning når det gjelder de øvrige delene av utdanningssystemet.

I kapittel 20.8 står det på side 636 følgende: «Utdanningsprogrammet gikk fram til 2007 under navnet Sokrates.» *Utdanningsforbundet vil påpeke at dette er feil. Fra 1995 og til 2000 samt fra 2000 til 2007 var det to utdanningsprogrammer, Sokrates og Leonardo da Vinci.*

Da EØS-avtalen ble inngått i 1992 ble det forutsatt at utdanningspolitikk ville være et nasjonalt anliggende og ikke ville medføre endringer i norsk lov eller norske forskrifter. Utvalget peker på at utdanningssamarbeidet med EU har i perioden 1994-2011 økt stort i omfang og betydning. Den økte aktiviteten på utdanningsområdet ble først samlet under paraplyen «Education and Training 2010». Senere er det videreført under overskriften «Education and Training 2020». Samarbeidet er basert på frivillighet, og det er ikke lagt begrensninger på det nasjonale handlingsrommet.

Utdanningsforbundet er enig i denne beskrivelsen av utdanningssamarbeidet med EU.

Utvalget peker på at EUs samarbeid på utdanningsområdet i dag i stor grad foregår gjennom den åpne koordineringsmetoden (OMC). I mars 2000 var stats- og regjeringssjefene i EU samlet til toppmøte i Lisboa. På dette møtet ble det vedtatt at Europa fram til 2010 skulle bli ”verdens mest konkurransekraftige, kunnskapsbaserte økonomi på bærekraftig og sosialt grunnlag”. For å nå disse overordnede målsettingene ble det trukket opp en strategi, den såkalte Lisboa-prosessen. Lisboa-prosessen var også en søken etter nye styringsinstrumenter (Chou/Gornitzka 2011). Det ble satt spørsmålsteget ved hvor hensiktsmessige og effektive de tradisjonelle styringsformene hadde vært. På flere politikkområder var medlemslandene i EU ikke villige til å overføre formell kompetanse til det europeiske nivået. Samtidig var det en forventning om felles europeisk handling. Lisboa-toppmøtet ble en anledning til bredt å ta i bruk en ny og annerledes styringsmetode. Denne metoden kunne gjøre det mulig å ha en felles tilnærming også innenfor områder som er nasjonalt følsomme, og der EU ikke kan styre gjennom rettsakter.

Utvalget oppsummerer endringene med at EU har ambisjoner om å spille en mer koordinerende og strukturerende rolle, i tillegg til å fordele programmidler. «Gjennom den frivillige koordineringen har EU trådt inn på nye utdanningspolitiske områder, og EU har markert seg som en standardsetter.» (side 612) Utvalget mener at EØS-avtalen har vært en viktig ordning for å sikre norsk deltakelse i nye initiativ og prosesser på utdanningsområdet. Det innebærer en tilpasning til nye typer programmer eller tilslutning til europeiske standarder. Kommisjonen utvikler indikatorer ved utstrakt bruk av ekspertgrupper, og medlemsstatene bes å rapportere i forhold til de opptrukne indikatorene og referansene. Ekspertgruppene tar i utstrakt grad i bruk studiebesøk (peer learning activities, forkortet PLA).

Utdanningsforbundet er enig i omtalen når det gjelder utvikling. Vi vil også peke på at alle ovennevnte utviklingstrekk i sterk grad har bidratt til å gjøre feltet uoversiktlig og komplisert. Det er vanskelig til enhver tid å vite hva norsk deltakelse i EUs arbeid med utdanning konkret omfatter. Dette stiller store krav til norske utdanningsmyndigheter for å informere om hva utdanningssamarbeidet består av. Utdanningsforbundet deltar aktivt på flere møteplasser

nasjonalt når det gjelder utdannings samarbeidet med EU, og vi mener slike møteplasser er svært viktige. Her kan nevnes Forum for europeisk utdanningspolitikk og egne grupper for arbeidet med EQF og NKF. SRY, der Utdanningsforbundet er representert, har også saker som gjelder EU og fagopplæring. Så omfattende som det norske utdannings samarbeidet med EU har blitt, mener vi at disse møteplassene med fordel bør utvides. Samtidig kan de ikke bare brukes til å informere om hva som skjer, men også få en mer rådgivende funksjon. Utdanningsforbundet har særlig merket seg at utvalget slår fast at EØS-avtalen ikke forplikter Norge til å delta og heller ikke EU til å åpne opp for norsk deltakelse i samarbeidsprosesser som ble tatt i bruk i Lisboa-prosessen. Men norske myndigheter ønsket innpass og de fikk det. Dette forholdet tilsier at norske myndigheter har et stort ansvar for å involvere berørte aktører i Norge, deriblant Utdanningsforbundet, på det som skjer.

Utvalget reiser spørsmål om samarbeidet på utdanningsområdet fører til konvergens av utdanningspolitikk i Europa. Utdanningsforbundet mener dette er et svært interessant spørsmål. I utvalget er det her referanse til stortingsmelding 30 og Kunnskapsløftet. Utvalget drøfter imidlertid ikke denne problemstillingen. Da kan det være interessant å avlegge Chou og Gornitzkas delutredning en visitt. Der heter det blant annet følgende:

”Det vi imidlertid kan si med sikkerhet er at for kunnskapspolitikken, mer enn noe annet politikkområde, har denne type frivillige samordningsprosesser, informasjonsutvikling organisert av EUs institusjoner, ”naming-shaming-faming” av utdanningssystemenes prestasjoner og referansetesting via kvantitative indikatorer vært et viktig og nytt element i Norges forhold til EU i løpet av 2000-tallet” (Chou/Gornitzka 2011:33)

Utdanningsforbundet er overrasket at utvalget ikke prøver å svare på om samarbeidet har ført til økt konvergens. Særlig er dette spørsmålet viktig på utdanningsområdene utenom høyere utdanning, der det ikke har vært noen Bologna-prosess. Ikke minst vil dette være interessant å diskutere innenfor fag- og yrkesopplæring, der en jo har hatt København-prosessen i EU-regi. Det er også grunn til å peke på at utvalgets referanse til stortingsmelding 30 som kjent omfattet grunnskole og videregående opplæring.

Når det gjelder konvergens i utdanning vil Utdanningsforbundet peke på den definisjonen til Education International, paraplyorganisasjonen for verdens lærerorganisasjoner, der strukturkvalitet, prosesskvalitet og resultatkvalitet er likestilt, samtidig som det understrekes at kvalitet er avhengig av kontekst eller kultur:

” EI defines quality education in terms of context and culture. Quality is neither one-dimensional nor straightforward. Quality education is defined by its inputs (including students's background, teachers' qualifications, working conditions, class-size and investment in education); by the education process (including teaching, parenting, and related processes of learning) and by projected outcomes (including individual, social, cultural, economic and environmental needs). A contextual approach to quality is never deterministic, as it is contingent upon creativity and constant development” (EI 2011:3)

Utdanningsforbundet legger stor vekt på denne tilnærmingen.

På et overordnet plan peker utvalget på at det er klart at den internasjonale og europeiske dimensjonen har blitt stadig viktigere. Samtidig er det vanskelig å fastslå direkte sammenheng

mellom innholdet i reformer i høyere utdanning i Norge og det som har skjedd på europeisk nivå. Utvalget finner at Bologna-prosessen for etablering av et europeisk høyere utdanningsområde har hatt en større virkning for norske institusjoner i høyere utdanning enn hva samarbeidet med EU har hatt. Den alleuropeiske Bologna-prosessen, som tok veien utenfor EU, men som delvis bygget på EU-instrumenter, har medført en harmonisering av grads- og studiestrukturen i Europa.

Utdanningsforbundet deler disse betraktningene.

Utvalget peker på at det er vanskelig entydig å føre endringer tilbake til EØS-avtalen ettersom EU-samarbeidet på dette området ikke innebærer rettslig bindende virkemidler. Endringene virker dessuten sammen med andre nasjonale og internasjonale prosesser. Samarbeidet på utdanningsområdet er basert på programmer og frivillighet, og har således ikke formelt lagt begrensninger for det nasjonale handlingsrommet.

EØS-avtalen gir ingen formell representasjon i de politiske prosessene på ministernivå, men avtalen har gitt norsk forvaltning adgang til et omfattende system av komiteer og ekspertgrupper.

Utvalget peker også på at EU-tilpasningen på utdanningsområdet ikke har skapt politiske debatter eller konflikter i Norge. Det har vært bred politisk enighet om verdien av internasjonalisering av høyere utdanning, og EU-samarbeidet har vært en viktig del av dette.

Utvalget sier også at det er en utfordring at utdannings samarbeidet med EU er et område med stor utvikling og betydelig kompleksitet. Norges forbindelser er mange, og det er tidvis vanskelig for norske aktører å holde seg informert om utviklingen og den norske deltakelsen. «Den sammensatte naturen ved samarbeidet gjør det også vanskeligere å føre en bred, engasjert debatt om Norges stadig tettere sammenveving med EU i kunnskapspolitikken.» (side 624)

Utdanningsforbundet mener at disse forholdene tilsier at det i langt sterkere grad bør være debatt og økt kunnskap om hva som skjer i Norges utdannings samarbeid med EU. Her har sentrale norske utdanningspolitiske myndigheter, som Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet, et betydelig ansvar for å øke kunnskapene og debattene i sektoren om hva som skjer når det gjelder norsk utdannings samarbeid med EU. Samtidig erkjenner vi at Utdanningsforbundet – både i egen organisasjon og i den nasjonale utdanningspolitiske debatt – har et ansvar for og interesse av å løfte fram saker eller temaer som omfattes av Norges samarbeid med EU.

Kapittel 16 «Arbeidsliv og arbeidsmarked»

I dette kapitlet presenteres en rekke utviklingstrekk. Noen av trekkene er det enighet om i utvalget, mens på andre områder er det uenighet. Noen utdrag fra dette kapitlet viser det. Utvalget understreker at i perioden 1994-2011 er lov- og avtaleverkets bestemmelser om arbeidsmiljø, medvirkning og arbeidstakerrettigheter styrket. Forhandlingsmodellen er konsolidert og trepartssamarbeidet er videreført.

Et samlet utvalg har merket seg at den store arbeidsinnvandringen i enkelte bransjer har bidratt til økt innslag av lavlønnskonkurranse, omgåelse av regelverk og tendenser til lagdeling av arbeidsmarkedet etter nasjonale skillelinjer. Et mer todelt arbeidsmarked har gjort det

vanskelig å inkludere andre sårbare grupper i arbeidslivet. Dette har økt presset på velferdsstatenes ordninger.

Et samlet utvalg har også merket seg at noen av dommene EU-domstolen de senere år har avsagt på arbeidslivets område har utløst prinsipiell juridisk og politisk debatt. Utvalgets flertall mener at det samlet sett ikke er tvil om at EØS-avtalen siden 1994 har bidratt til å sikre arbeids- og næringslivet i Norge rammevilkår som har bidratt til framgang i sysselsetting og lønns- og arbeidsvilkår.

Etter flertallets vurdering er den økte arbeidsinnvandringen en av de største gevinstene, og en av de største utfordringene for norsk arbeidsliv, som følge av EØS-avtalen.

Utvalgets medlem, Dag Seierstad, mener EØS gjør det vanskelig å hindre den økende todelingen av arbeidsmarkedet der mange arbeidsinnvandrere ender som en varig lavlønnsgruppe i det norske samfunnet. Todelingen av arbeidslivet kan på sikt bety svekket arbeidslivsorganisering, økte ulikheter og svekket arbeidsmiljø i deler av arbeidslivet.

Utdanningsforbundet merker seg de ulike synspunktene og vurderingene innenfor arbeidslivsområdet. Utdanningsforbundet vil følge utviklingen på dette området med særskilt interesse, og forventer at også Unio gjør det samme. Utdanningsforbundet vil ta stilling til eventuelle konkrete saker innenfor arbeidslivsområdet når det er aktuelt.

Utvalgets medlem, Dag Seierstad, bemerker blant annet at det ikke finnes forskning som viser at EØS har hatt bedre virkninger på norsk økonomi, sysselsetting og tilgang på arbeidskraft sammenlignet med andre realistiske tilknytningsformer.

Utdanningsforbundet deler dette synet.

Kommentarer i konklusjoner fra sluttkapitlene

Som navnet på utredningen indikerer mener utvalget at Norge både er innenfor og utenfor EU på samme tid. På den ene siden er Norge ikke medlem av EU. På den annen side er Norge tett koblet opp til EU ved at de har overtatt $\frac{3}{4}$ av EU-retten. Blant grunnleggende trekk ved Norges tilknytning til EU peker utvalget blant annet på:

- Det består av et svært omfattende avtaleverk
- Som utenrikspolitikk regulerer ikke avtalene bare Norges forhold til EU, men også en stadig større del av de bilaterale forhold til de 27 medlemslandene samt Island og Liechtenstein
- Avtalene med EU regulerer en stadig større del av norsk innenrikspolitikk
- Avtalene er tilknyttet allerede eksisterende regler som er vedtatt i EU
- Et avtaleverk som er dynamisk i form av stadige oppdateringer og nye utviklinger
- Et reaktivt forhold ved at utviklingen drives fram av det som skjer i EU
- Ikke tidsbegrenset
- Et asymmetrisk forhold
- Mye av veksten i Norges forhold til EU i de senere årene har kommet på områder som ligger utenfor EØS

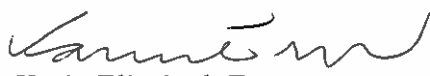
- Stor avstand mellom formalitet og realitet
- Bærer preg av kompromiss
- Virker avpolitiserende og tilslørende
- Pragmatisk og fleksibel

Utdanningsforbundet er enig i ovennevnte påpekning.

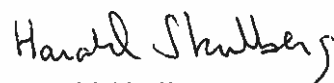
Utvalget peker på flere paradokser når det gjelder de demokratiske virkningene av Norges avtaler med EU, blant annet at dette er avtaler som har til formål å sikre norske verdier og interesser, og som i sin konstruksjon og sine konsekvenser er dypt problematiske for norsk demokrati.

Utdanningsforbundet deler denne betraktningen.

Med vennlig hilsen

Karin Elizabeth Torp
seksjonssjef

Harald Skulberg
seniorrådgiver